

Održivi razvoj turizma u Ražancu

Petrić, Marta

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:972855>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-30**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

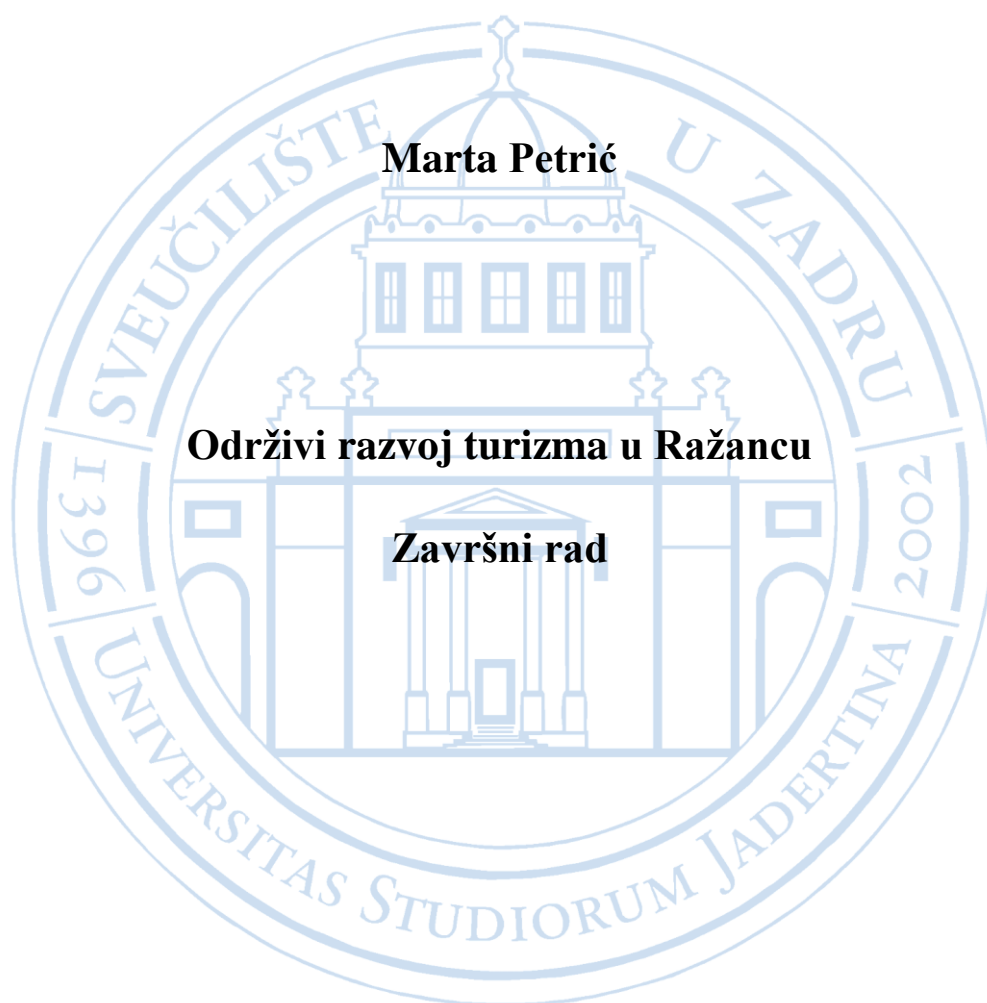

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Marta Petrić

Održivi razvoj turizma u Ražancu

Završni rad

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Održivi razvoj turizma u Ražancu

Završni rad

Student/ica:

Marta Petrić

Mentor/ica:

mr. sc. Nensi Segarić

Zadar, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marta Petrić**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Održivi razvoj turizma u Ražancu** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 29. rujna 2021.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Ciljevi i svrha istraživanja	4
3. Teorijska koncepcija rada	5
4. Istraživačka pitanja	7
5. Metodologija	7
6. Rezultati istraživanja i rasprava	9
<i>6.1. Turizam u Ražancu nekad i sad</i>	9
<i>6.2. Utjecaj turizma na kvalitetu življenja u Ražancu</i>	13
<i>6.3. Utjecaj turizma na prirodni okoliš Ražanca</i>	15
<i>6.4. Vizije i strategije budućeg održivog razvoja turizma u Ražancu</i>	16
7. Zaključak	17
8. Prilozi	19
<i>8.1. Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju</i>	19
<i>8.2. Protokol</i>	20
9. Literatura	21

Održivi razvoj turizma u Ražancu

Sažetak

Ovaj rad prikazuje rezultate istraživanja koje je provedeno u mjestu Ražanac, a dobiveno na osnovu ispitivanja lokalnog stanovništva o povijesti i turističkom razvoju, kao i njegovom učinku na okoliš. Cilj je bio prikupiti informacije kako žitelji Ražanca vide budući turistički razvoj svoga mjesta te kako uspoređuju povijest i sadašnjost lokalnog turizma. Istraživanje je izvršeno na namjernom uzorku od petoro ljudi pri kojem je rabljena metoda polustrukturiranog intervjua. Svaki provedeni intervju ima za cilj proniknuti u trenutačno zbivanje turizma u Općini Ražanac te ispitati postoje li potencijalne prepreke za razvitak održivog razvoja.

Ključne riječi: Ražanac, održivi razvoj, turizam, razvoj turizma, okoliš

Sustainable development of tourism in Ražanac

Abstract

This paper presents the results of the research conducted in the town of Ražanac obtained on the basis of the survey of the local population on history and tourist development, as well as its effect on the environment. The aim was to gather information on how Ražanac residents see the future tourism development of their place and how they compare the history and present of local tourism. The research has been conducted out on a deliberate pattern of five people in which the method of semi-structured interview was used. Each interview conducted aims to figure out the present development of tourism in the Municipality of Ražanac and to examine whether there are potential obstacles to the evolution of sustainable development.

Key words: Ražanac, sustainable development, tourism, development of tourism, environment

1. Uvod

Turizam je najuspješnija i najprofitabilnija djelatnost Republike Hrvatske čije su prirodne ljepote kojima obiluje glavni turistički resurs. Hrvatska spada u jednu od top dvadeset najpoželjnijih destinacija svijeta, a njezini glavni aduti su čistoća mora, kulturno i povijesno naslijeđe, očuvan okoliš, autohtona jela te gostoljubivost domaćeg stanovništva. Nakon što su je zbog Domovinskog rata 1990-ih doživljavali kao nesigurnu zemlju, Hrvatska danas slovi za jednu od najsigurnijih za boravak. Turizam je Hrvatskoj otvorio jednu novu dimenziju i mogućnost popularizacije malih mjesta uz more čiji se gospodarski razvoj, upravo zahvaljujući turizmu, popeo na ljestvicu više. Predmet ovoga rada je turistički razvoj mjesta Ražanac koji se već desetljećima nameće kao najvažnija turistička djelatnost tog podvelebitskog podneblja. Razvoj ražanačkog turizma seže u drugu polovicu 20. stoljeća pristizanjem prvih gostiju iz zapadne Europe. Turizam u Ražancu glavna je gospodarska grana tog malog mjesta te za mnoge čini primarni izvor financija. Rad je zasnovan na viđenjima lokalnog stanovništva o turizmu kroz prošlost pa sve do danas, o njegovim posljedicama za okoliš, ali i o vizijama održivog razvoja u budućnosti.

Na početku ovoga rada potrebno je definirati ključne pojmove za ovaj rad koji će u daljnjem pisanju biti korišteni. „Turizam je društveno ekonomska pojava koja se zasniva na potrebama ljudi za povremenom promjenom prebivališta rada, odmora i zabave, kao i mogućnostima da se te potrebe zadovolje“ (Bačić, Kitić, Miljak, 2012: 323). Posljednjih nekoliko godina u Hrvatskoj su se razvile razne vrste turizma, a neke od njih su: kulturni, ruralni, zdravstveni, eno-gastronomski, planinski, sportski te ekoturizam. Svaka regija u Hrvatskoj ima svoju turističku ponudu te svojim gostima može ponuditi raznovrsnu lepezu zanimljivosti kojima raspolaže zahvaljujući svojim specifičnim resursima. Prema Kušen (2001) razdoblje nakon Drugog svjetskog rata obilježio je „masovni“ turizam. Masovni turizam vrst je turizma koja se razvila napretkom tehnologije, a podrazumijeva velik broj turista koji putuju organizirano od strane turističke agencije. Ono što je karakteristično za ovaj oblik turizma jest da je riječ o dolasku gostiju iz svih društvenih slojeva tokom ljeta i zime (Kušen, 2001). Prema Jadrešić (1999) masovni turizam nekada je značio povlasticu predviđenu samo za bogate, međutim današnji masovni turizam privukao je srca svih kategorija stanovništva. Kako bi turističko mjesto bilo u mogućnosti prihvatiti toliki broj gostiju planski su izgrađeni infrastruktura i smještajni kapaciteti koji su uzrok brojnih degradacija prostora (Kušen, 2001). Postoji čitav niz negativnih pojava u turizmu koji se ponajprije odnose na gospodarski i prostorno-ekološki dio. Prema Jadrešić i dr., (1985) sociologija bi trebala surađivati sa ostalim

znanostima poput ekologije i geografije u cilju očuvanja okoliša paralelnog sa razvitkom turizma. Međutim, vrlo je bitno istaknuti da degradacija prostora nije nastala isključivo kao posljedica turizma već i kao posljedica urbanizacije.

Zahvaljujući napretku tehnologije i masovnim medijima, današnji turist daleko je obrazovaniji, informiraniji i znatizeljniji od turista prije pedesetak godina. On nema za cilj biti dio masovnog turizma, već želi naći svoj mir i biti jedinstven. „Cilj je odvojiti se i udaljiti od masovnog turizma i, ako je moguće, otići negdje gdje još nitko nije bio“ (Sindik, Vidak, 2015: 298). Segarić (2014) smatra kako se u brojnim turističkim područjima primjećuju štete prouzrokovane upravo masovnim turizmom i posljedicama koje on nosi, a odnose se prvenstveno na okoliš. Također, Segarić (2014) ističe kako su turisti postali osjetljivi na pitanja u svezi zaštite okoliša stoga prevladava porast potražnje za očuvanim destinacijama koje imaju posebnu ponudu. Sve te promjene potreba su samih turista izazvane sve većom ekološkom osjetljivošću.

Kao posljedica toga, javlja se koncept održivog turizma čija je svrha ublažavanje negativnih posljedica masovnog. Održivi turizam je turizam koji respektira sve sadašnje i buduće okolišne te gospodarske učinke, istovremeno vodeći brigu o potrebama gostiju, mještanima i destinaciji. Održivi razvoj turizma ogleda se u razvijanju bez ugrožavanja okoliša na štetu budućih naraštaja. „Suvremeni turizam postao je međuovisan s ekologijom, a njegov daljnji razvoj mora se promišljati prije svega kao održivi razvoj“ (Vidučić, 2007: 42).

Pojam sociologija turizma grana je opće sociologije i ujedno jedna od najmlađih socioloških disciplina stoga još uvijek nije razvijena kao samostalna znanost. „Suvremena sociologija turizma, međutim, nije više ograničena na analizu utjecaja turizma na čovjeka i njegove posljedice. Danas ona istražuje i učinke turizma na naseljena područja i krajolike, koji su podložni promjenama što ih izazivaju turističke djelatnosti“ (Guidicini, Savelli, 1988, prema Štifanić, 2004: 811). Također, Štifanić (2002) ističe kako sociološko gledište treba turizam sagledati iz šireg kulturnog konteksta suvremenog društva jer turizam je ustvari potrošačka djelatnost u kojoj su kultura mještana, njihova društvena zajednica i okoliš izvor potrošnje gostiju. Osim ekoloških i socioekonomskih posljedica, turizam rađa i sociokulturne posljedice. Jadrešić (1999:58) ističe kako turizam komercijalizira i degradira lokalnu kulturu tako što se gubi „kulturna motivacija, iskrivljava subjektivna i objektivna kultura, potencira nesklad i sukobi između turista, turističkih djelatnika i posebice lokalnog stanovništva.“ Autor naglašava kako je istinska kultura zamijenjena masovnom i subkulturom, a upravo je turizam jedan od glavnih razloga procvata kriminaliteta, prostitucije, droga, alkoholizma i raznih drugih

ovisnosti. Može se zaključiti kako posebice tijekom turističke sezone prevladava podložnost trendovima i porast lažnih vrijednosti. Jadrešić (1999) pak smatra kako se turistički moto tokom godina znatno promijenio; turist naime putuje s namjerom kako bi vidio, ali i da ga se vidi naspram tradicijskog štedljivog planiranja putovanja s ciljem da stekne nova znanja, današnji turist želi biti hedonist te pod svaku cijenu doživjeti nešto uzbudljivo. Nasuprot tome, velik broj turista u sve većoj mjeri želi odmak od gradske vreve, traži seoski mir i žudi za lokalnom gastronomskom ponudom. Bačić, Kitić, Miljak (2012) navode kako dolazi do promjene u potražnji; gosti žude za lokalnim prirodno uzgojenim proizvodima pri čemu ih također interesiraju i kulturne karakteristike i tradicije mještana. Tome u prilog govori činjenica kako je ekoturizam sa svojom širokom gastronomskom paletom koju uzgajaju domaći OPG-ovci sve popularniji.

Ražanac je obalno naseljeno mjesto, kao i sjedište istoimene općine u Zadarskoj županiji. Prema popisu stanovništva 2011. godine, općina Ražanac ima ukupno 2.940 stanovnika, od čega u samom Ražancu 943¹. Smješten je 22 kilometra sjeveroistočno od Zadra uz obalu Velebitskog kanala. Općini Ražanac pripadaju naselja Ražanac, Radovin, Jovići, Rtina, Ljubač, Ljubački stanovi, Podvršje i Krneza.² Ime mjesta prvi put je spomenuto 1332. godine u popisu dobara zadarskog plemića Vučine Martinušića.³ Zadarske plemićke obitelji koje su u vlasništvu imale posjede na ražanačkom tlu dogovorili su zajedno sa mještanima gradnju utvrde zbog opasnosti od Turaka. Izgrađena je 1510. godine na mjestu Pisak, na plitkom poluotoku uz more. Tijekom napada i borbe s Turcima Ražanac je bio utočište mnogim izbjeglicama što je značajno utjecalo na porast stanovništva. Sredinom 19. stoljeća podignuta je neoromanistička župna crkva Gospe od Ružarija. 1880. godine. Ražanac je imao 849 stanovnika što ga je činilo najvećim selom unutar tadašnje Ninske općine, a u razdoblju od 1945. do 1962. bio je i sjedište istoimene općine.⁴ 1959. godine sagrađena je tvornica za preradu plastike, a tokom Domovinskog rata 1991. i 1992. godine Ražanac je bio centar organiziranja

---

¹ Državni zavod za statistiku, podaci iz popisa stanovništva 2011. godine
https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_01/h01_01_01_zup13_3719.html

² Wikipedia, Ražanac
<https://hr.wikipedia.org/wiki/Ra%C5%BEanac>

³ Službena stranica Općine Ražanac
<https://www.opcina-razanac.hr/opcenito-o-opcini-razanac/>

⁴ Službena stranica Općine Ražanac
<https://www.opcina-razanac.hr/razanac-2/>

obrane kao i prvo utočište za prognanike iz okolnih sela. Gospodarstvo Ražanca temelji se na poljodjelstvu, stočarstvu, vinogradarstvu, ribarstvu, a ponajprije turizmu. Mjesto posjeduje vlastitu Turističku zajednicu, autokampove i apartmane, trgovine, ugostiteljske objekte te raznovrsne obrte. Općinsko je središte sa svim potrebnim institucijama poput Osnovne škole, ordinacije opće i stomatološke medicine, ljekarne, općinskog i poštanskog ureda i knjižnice. Kada je riječ o enologiji, Ražanac je oduvijek prepoznat kao kvalitetan proizvođač domaćeg kvalitetnog vina. Duž obale i šetnice nalaze se razne plaže (Puntica, Vranjak, Pježavac, Pisak..) s mnogim kafićima, restoranima i konobama. More u Ražancu poznato je kao jedno od najčišćih u Zadarskoj županiji i predstavlja pravi dragulj, a direktan pogled na Velebit pruža poseban užitak. Prema podacima iz Turističke zajednice grada Zadra iz 2017. godine u Ražancu je bilo ukupno 206.553 noćenja od strane domaćih i stranih turista.⁵ Mnoge obitelji sa sjevera Hrvatske upravo u Ražancu imaju svoje vikendice i kuće za odmor. Za razna kulturna događanja poput koncerata i malonogometnih turnira zadužena je Turistička zajednica, a u Ražancu djeluje i Kulturno umjetnička udruga Fortuna koja kroz pjesme i plesove čuva kulturnu baštinu od zaborava.

2. Ciljevi i svrha istraživanja

Cilj ovog istraživanja je sakupiti osobna iskustva i stajališta mještana u mjestu Ražanac o turističkom razvoju i njegovom utjecaju na čovjekov okoliš i kvalitetu življenja te na temelju toga utvrditi sadašnje i buduće potencijale održivog razvoja turizma u Ražancu.

Svrha istraživanja je dobiti uvid u trenutno stanje turističkog razvoja Ražanca te kako će se razvijati održivi razvoj turizma u budućnosti.

---

⁵ Službena stranica TZ Zadarske županije, statistička analiza turističkog prometa u 2017. godini https://www.zadar.hr/datastore/filestore/10/Analiza-statistike-2017_2.pdf

3. Teorijska koncepcija rada

Paradigma održivog razvoja sve je više zastupljena u suvremenom društvu te je upravo ona rješenje mnogih ekoloških problema, međutim moramo razlikovati pojam održivi razvoj i održivi razvoj turizma. Korošec i Smolčić Jurdana (2013) gledajući od mjesne ka globalnoj razini održivi razvoj smatraju skladom socijalnog, ekološkog i ekonomskog razvitka. „Održivi turizam obuhvaća sve forme turizma koje respektiraju sav prirodni, izgrađeni i kulturni okoliš zemlje domaćina i interese svih uključenih strana“ (Sindik, Vidak 2015: 298). Provedba održivog razvoja turizma u načelu podrazumijeva potrebe lokalnog stanovništva, njihovu kulturu življenja te pravo odlučivanja o sudbini lokalnih resursa.

Međutim, dugo se vjerovalo da je lokalnom stanovništvu zarada od turizma dostatna, pa se njihovi interesi i ideje uopće nisu dovodili u pitanje. Razvoj turizma u manjim mjestima mora se temeljiti na međusobnoj slozi i lokalnoj inicijativi. Da bi se postigao takav društveni konsenzus ključno je zalaganje svakog mještanina ponaosob, kao i snažno političko vodstvo. Održivost razvoja dugotrajan je postupak stoga napredak nije ostvariv bez vođe koji uvodi inovacije i ne usmjerava svoju okolinu na pravi put. Održivi turizam prvenstveno mora zadovoljiti potrebe i želje turista postizujući visoki stupanj zadovoljstva njegovih korisnika i podižući svijest o održivosti razvoja među lokalnim stanovništvom. Mediji također imaju snažan utjecaj na svijest ljudi u svrhu očuvanja i zaštite okoliša stoga nerijetko propagiraju javne pozive na čišćenje plaža i javnih prostora poput šuma i parkova.

Afrić (2002) upravo turizam navodi kao jedan od najvažnijih uzroka ekoloških problema. Općepoznato je da čovjek svojim aktivnostima sve više uništava prirodu, a masovni turizam i turizam općenito samo pridonose toj činjenici. Prilagodba okoliša potrebama turističkog razvoja ostvaruje se kroz gradnju turističkih objekata, preuređenjem i gradnjom kuća za prihvatanje gostiju (Segarić, 2014). Svrha održivog turizma je odgovorno prostorno planiranje te očuvanje okoliša i kulturne baštine. Planiranje razvoja turizma u budućnosti bi trebalo biti u skladu sa osnovnim načelima održivosti. Smolčić Jurdana (2005) govori o četirima glavnim načelima održivog razvoja, a to su: ekološka, socio-kulturna, ekonomska i tehnološka održivost. Ekološka održivost ima najveću važnost jer sprječava onečišćenje okoliša koje predstavlja realnost današnjice i prijatnu čitavom čovječanstvu na globalnoj razini. „Održivi razvoj jednostavno znači da je sposoban očuvati samog sebe neograničeno dugo, da ne ruši i ne ugrožava uvjete svoje trajne reprodukcije“ (Kirn, 2000: 149). Ovaj autor vidi duboku korelaciju između održivosti i uravnoteženosti koja predstavlja važnu, ali ne i jedinu komponentu održivog razvoja. On donosi temeljni okvir ponašanja u održivom razvoju. „Za sad još ne

postoji formalnopravni međunarodni obvezujući dokument environmentalističkih načela. Deklaracija o okolini i razvoju iz Rio de Janeira u biti uključuje sljedeća temeljna načela:

1. Neka plati zagađivač
2. Načelo nediskriminacije
3. Načelo opreznosti
4. Načelo zajedničke, ali diferencirane odgovornosti
5. Načelo međugeneracijske pravednosti“ (Kirn, 2000: 154).

Slavica, Trontel (2010) tvrde da je u smislu održivog razvoja nužno predvidjeti napredak koji znači ne samo očuvati trenutno stanje na Zemlji već i razviti i upravljati novim modelima proizvodnje i potrošnje. Nadalje, autorice ističu kako postoji više definicija održivog razvoja, no slažu se kako on zadovoljava potrebe sadašnjih generacija bez da ugrožava mogućnost zadovoljenja potreba budućih. Nadalje, „održivi razvoj jedan je od osnovnih preuvjeta za opstanak ljudske vrste, a podupiru ga održiva poljoprivredna proizvodnja koja teži većoj kompetitivnosti i inovativnosti u cilju proizvodnje veće količine proizvoda na što manjoj površini, napredak u socio-ekonomskim odnosima i napredak tehnologije“ (Slavica, Trontel, 2010: 26).

Turizam je doživio nagli razvoj i promjene, a 70-ih godina prošlog stoljeća ekološka dimenzija turističkog fenomena dobiva na važnosti što rezultira planovima u projektiranju, izgradnji i saniranju, a sve u cilju zaštite okoliša. Ekološka turistička svijest probudila se 80-ih godina, međutim na podizanju iste intenzivno se radi tek nekoliko posljednjih, a mediji u tome igraju značajnu ulogu. Završetkom stoljeća javlja se druga svijest poimanja masovnog turizma koji gubi na popularnosti, a turizam se počinje razvijati u pravcu alternativnih vrsta turizma. Alternativni turizam je kombinacija turističkih proizvoda i usluga od koje turist i lokalna zajednica imaju obostranu korist, a ima svoje tri skupine: kulturni turizam, turizam zasnovan na prirodi i avanturistički turizam.⁶ Alternativni turist obilazi neuobičajene turističke atrakcije, željan je avanture i rizika, spontano donosi odluke, sam planira i odlučuje o opcijama, glavna karakteristika su mu individualne aktivnosti, a za cilj ima iskusiti lokalnu kulturu i okoliš.

---

⁶ Razlika između masovnog i alternativnog turizma
<https://hr.strephonsays.com/mass-tourism-and-vs-alternative-tourism-14516>

Međutim, pravovremeno planiranje razvoja turizma nije samo ekološka svijest o očuvanju okoliša, već također briga za prostorno planiranje i održivi razvoj koje predstavljaju smjernice u izgradnji infrastrukture u suglasju s lokalnom zajednicom kako se ne bi ugasio razvojni put poželjne turističke destinacije.

Španjol (1997) smatra da ono što je industriji sirovina, turizmu je prirodni okoliš i ističe problem krive upotrebe prostora. „Način na koji turizam ugrožava prostor jest specifičan, prema nekima i opasniji od industrije zbog opsega, raspršenosti, a posebice zbog potrebe za najljepšim i ekološki najočuvanijim dijelovima prirodnog prostora“ (Španjol, 1997: 95). Upravo zbog svoje ekspanzije turizam postaje prijetnja prirodnom okolišu koji čini njegovu osnovu i sukladno tome usko je vezan uz ekološku problematiku.

4. Istraživačka pitanja

U ovom radu postavljeno je ukupno četiri istraživačka pitanja koja redom glase:

1. Opisati turizam u Ražancu nekad i sad
2. Opisati učinak turizma na živote ljudi u Ražancu
3. Opisati promjene i okolišne posljedice kao produkt turizma koje utječu na kvalitetu življenja u Ražancu
4. Opisati vizije i buduće strategije imajući u vidu održivi razvoj turizma Ražanca

5. Metodologija

Kako bi istraživač što savjesnije i kvalitetnije odradio svoj posao, odabir metode odlučujući je faktor. Uvriježeno je mišljenje da je kvalitativno istraživanje puko odsustvo brojeva i statistike, no ono je mnogo više od toga. Kvalitativnog istraživača krasi zainteresiranost za bogatstvo i dubinu opisa, usmjerenost na iskustvo i perspektivu pojedinca, želja za otkrivanjem širine i karakteristika svakodnevnog života, promjena koje on donosi i posljedice koje ostavlja. Kvalitativni pristup individualni je pristup jer je u potpunosti potrebna istraživačeva prilagodba sugovorniku, a ima za cilj opisati i tumačiti njegova iskustva, prikupiti nove spoznaje i steći nova znanja bez polaznih pretpostavki. Prema Devine (2005) proučavanje

subjektivnog iskustva ljudi kao cilj istraživanja nalazi svoju najprikladniju primjenu u kvalitativnim metodama.

Za provedbu ovog istraživanja primijenjena je kvalitativna metoda polustrukturiranog intervjua kako bi se dobio dubok i detaljan uvid u subjektivna mišljenja mještana. „Dubinsko intervjuiranje temelji se na vodiču za intervju, otvorenim pitanjima i neformalnom sondiranju kako bi se u polustrukturiranom ili nestrukturiranom obliku olakšala rasprava o određenim pitanjima“ (Bryman, 1988: 66, prema Devine, 2005). Unaprijed sastavljenim protokolom koji se mogao prilagoditi tijekom intervjua započeto je istraživanje te se koristio namjerni uzorak. Namjernim uzorkom nastojalo se izabrati sugovornike s točno određenim karakteristikama. Intervjuirano je petero ljudi, od čega četiri muškarca i jedna žena, a njihove djelatnosti usko su vezane uz pružanje turističkog smještaja. Sudjelovala su 2 mještana eksperta, inženjer građevine i radnik u Turističkoj zajednici koja izravno donosi odluke o turističkom razvoju Ražanca. Svi sugovornici privatni su iznajmljivači koji se već desetljećima obiteljski bave turizmom. Ovaj polustrukturirani intervju sastojao se od 25 pitanja, od kojih se pet specifičnih odnosilo na eksperte. Mjesto provedbe intervjua je Ražanac, u razdoblju tijekom kolovoza i rujna 2021. godine, a duljina trajanja intervjua je u prosjeku tridesetak minuta. Prije samog intervjuiranja sugovornicima je pročitana, a potom i s njihove strane potpisana suglasnost o sudjelovanju u istraživanju kako bi bili upoznati s etičkim podacima koji im jamče potpunu anonimnost. Shodno tome, anonimizirani su kao S1, S2, S3, S4 i S5; mali namjerni uzorak ispitanika ne znači generalizaciju, ali omogućuje dublju obradu.

Prema Petrić (2015) polustrukturirani intervju odgovarajuća je metoda, jer su svim sugovornicima postavljena ista pitanja, a pritom imaju potpunu slobodu pri odgovaranju. Želja za što boljim i potpunim odgovorom proizlazi iz spoznaje o istraživanoj temi.

Osim što su upoznati s temom i ciljem istraživanja sugovornici su također upoznati sa činjenicom da istraživanje neće biti korišteno u druge svrhe kao i s mogućnošću uvida u transkript intervjua i u krajnje rezultate istraživanja. Naglašeno im je i kako imaju pravo odbiti odgovoriti na neka pitanja ako tako osjećaju ili u nekom trenutku odustati od intervjuiranja. S obzirom da su razgovori zabilježeni audio snimkama, bilo je potrebno tražiti pristanak svih sugovornika (Petrić, 2016/2017). Nakon intervjua, uz pomoć audio snimki razgovori su transkribirani i ručno kodirani. Radi poštivanja anonimnosti i u razradi i prikazu rezultata, sugovornici su naznačeni šiframa kao S_1, S_2, S_3, S_4 i S_5. Unatoč jednoj sugovornici ženskoga spola, o svima će biti pisano u muškome rodu.

Analiza podataka iznjedrila je četiri teme, a one redom glase: turizam u Ražancu nekad i sad, utjecaj turizma na kvalitetu življenja u Ražancu, utjecaj turizma na prirodni okoliš Ražanca te vizije i strategije budućeg održivog razvoja turizma u Ražancu. Idući dio ovoga rada iznosi dobivene rezultate ovog kvalitativnog istraživanja.

6. Rezultati istraživanja i rasprava

6.1. Turizam u Ražancu nekad i sad

Cilj ovog istraživanja bio je između ostaloga ispitati kako se turizam razvijao od samih početaka u Ražancu, saznati poteškoće iznajmljivanja, koje je posljedice odnosno štete turizam ostavio na prirodni okoliš, a poseban osvrt bit će na vizijama i planovima za budućnost održivog razvoja turizma. Svaki sugovornik inicijalno je priupitan o počecima razvoja turizma u Ražancu. Svih pet sugovornika slaže se u činjenici da je za početke turizma zaslužna jedna mještanka koja je 60-ih godina prošloga stoljeća došla na ideju iznajmljivanja vlastite sobe te tako privukla prve inozemne turiste.

„Svi u mjestu znamo tko je zaslužan za početke ražanačkog turizma. Ona je bila ispred svog vremena, dan danas je živa, zamislite doći na ideju iznajmljivanja vlastite sobe u ono vrijeme i spavati u garaži bez vrata kod rodice u susjedstvu. To je zaista čudo. Kasnije je samo proširila posao, počela iznajmljivati jedan, drugi, pa treći apartman u kući, a za njom su krenuli i svi ostali. Onda je otvorila i kamp koji je ustvari i doveo masovni turizam u selo.“ (S_1; 2-4)

Na pitanje o brizi lokalnog stanovništva za okoliš kroz povijest pa sve do danas, nije bilo negativnih konotacija. Štoviše, ražanački okoliš slovi za jedan od najurednijih obalnih okoliša. Sugovornik_4 ponosno naglašava činjenicu kako su se mještani oduvijek savjesno ophodili prema okolišu.

„Malo koji kamp u okolici, ma ustvari nijedan nije ovako čist. Ja Vam to garantiram. Zasluge naravno idu vlasnicima, obitelji koja se već desetljećima njime bavi. Ali ne samo njima... cilo selo je čisto, ne može se stvarno ništa reć'...tu i tamo neko dite baci i poleti koji omot od sladoleda kod dućana, ali samo to. Svi kupe smeće za sobom, a sve više lokalnih obitelji

odvaja papir i plastiku, što mi je posebno drago. Nismo divlji, ekološki smo osviješteni.“ (S_4; 7-10)

Zanimljivo je kako su svi sugovornici prvenstveno istakli vremensku nepriliku buru, glavnu neprijateljicu Ražanca, njegova okoliša i turizma. Upravo je bura jedan od kamena spoticanja ulaganja u mjesto, a stari oronuli hotel glavni neiskorišteni potencijal, složni su mještani.

„Pa jel' vidite što nama bura radi? Pogledajte kako izgledaju kuće prvi red do mora, to nema nigdi. Fasade sve počupane, ne vrijedi ih ni obnavljati kad će ih orkanska bura sredit' na zimu. Najgore od svega što uništi i okoliš, nije to lako ni očistit' kad sve raznese. A posolica je tek priča za sebe...“ (S_4; 11-13)

„Uff, Ražanac je liti raj na zemlji, ali zato zimi kad bura dere...ne želite tu bit', virujte mi.“ (S_2; 14-15)

„Ma znaš što (potiho), ja mislim da upravo zbog bure niko ode neće ulaže. Eto ti starog hotela tu, izgleda ko' kuća strave prvi red do mora. Njega da je sredit', pa Ražanac bi bija Kalifornija! Samo niko neće, pa to ti je...“ (S_3; 15-18)

„Prevelika šteta je da se svih ovih godina apsolutno nijedan hotelski lanac nije zainteresirao za oronuli hotel koji je izgrađen još za vrijeme Jugoslavije i vidno trune pred očima turista. Nažalost nikada nije pušten u opticaj radi problema kanalizacije, nije se mogla riješiti prvi red do mora, a opcija da otpad teče u more je bila naravno nedopustiva. I eto tako ostao je tamo, na savršenoj poziciji, ogromnoj i sa puno potencijala koje zasad nitko neće iskoristi. S druge strane razumijem, ima valjan razlog... (izdah). Očigledno im je bura kamen spoticanja, ali ja osobno kao stručnjak smatram da bi se sve to moglo. Mogao bi se, recimo, izgraditi Eko hotel sa tzv. 'zelenim' certifikatom, jačom fasadom zbog posolice, međutim preveliki su to novci i rizik da bi netko jedva dočekaio uložiti...“ (S_5; 23-27)

Svoje rodno mjesto sugovornici su opisali kao predivno, ali kada se radi o ljetnim sadržajima i društvenim događanjima mišljenja mještana su podijeljena. Međutim, svi priznaju kako se lokalna Turistička zajednica zadnjih nekoliko godina osobito trudi kako bi taj problem podigla na ljestvicu više i zaista cijene njihov savjestan rad. Jedan sugovornik posebno ističe nedostatak većih trgovina obzirom na frekvenciju ljudi koja vlada ljeti i prema toj činjenici je kritički nastrojen. Ipak, svi sugovornici slažu se da je Ražanac mirno mjesto, s najčišćim morem u županiji, idealan za obiteljski odmor, a Nijemci prema njemu već desetljećima gaje posebne simpatije.

„Hmm (razmišlja)..ne znam što bi vam reka'. Ma nema ničega (smijeh). Ima, lažem, ima čak nešto događanja, ustvari ima ih sve više i više, trude se, ne mogu reć', al' ono što meni osobno smeta je da fali prvenstveno dućana, evo sad je u izgradnji veliki Tommy, mislim stvarno, bilo je i vrime...“ (S_4; 6-8)

„Ražancu kronično nedostaje više događanja i one prave ljetne vreve kao u drugim mjestima. S druge strane, posjeduje jedan poseban mir i da se tu nešto promijeni, to više ne bi bio Ražanac. Izgubio bi tu svoju predivnu karakteristiku, samo bi se utopio u moru istih, a ovako je poseban. Zato bolje neka ostane ovako.“ (S_5; 8-11)

„Već trideset godina imamo nekoliko istih gostiju, istih obitelji. Kad dolaze oni kažu idemo doma, ne kažu idemo mi u Hrvatsku na more...obožavaju Ražanac (radosno), ovo je, kažu, pravi odmor za dušu. Prošli su oni cili svijet ali ovakvog čistog mora i mira nema nigdi. I moram reć' da su nam Nijemci svima najčešći gosti, oni posebno vole Ražanac. A što se sadržaja tiče, nikad se nisu požalili da ih fali. Nije naš Ražanac ko' i druga mista, tu je poseban mir, oni najviše guštaju dok u dvorištu roštiljaju sa prijateljima.“ (S_3; 21-22)

Jedan sugovornik je istaknuo kako već godinama posebno rade na povećanju sadržaja u vrijeme ljetnih mjeseci.

„Već godinama radimo na podizanju “ljetnog duha Ražanca“ (pokazuje navodnike). Organiziramo koncerte gdje često nastupaju lokalne klape, svako ljeto igra se malonogometni turnir, bude i ribarskih večeri, feštica, a imamo i lijepu malu regatu povodom obljetnice Oluje.“ (S_1; 25-27)

Pitanje o održavanju plaža bilo je koncipirano i usmjereno prvenstveno na čistoću i okoliš plaža te da mi navedu njegove pozitivne i negativne strane. Apsolutno svi sugovornici plaže su opisali kao jako uredne, lijepe, velike i sa dobrom ugostiteljskom ponudom. Duž cijele obale odnosno nekoliko plaža nalaze se brojni kafići, restorani, pekare, slastičarne, kao i restorani brze prehrane.

„Plaže su jako uredne. Ima dosta koševa za smeće, na svakom kantunu i same plaže su dobro opremljene. Ako nemaju vanjsku svlačionicu, ima ona unutarnja, ona ko' toi toi wc, ubiti se i nalazi odma pored njega. Ne mislim da ima išta negativno na plažama, možda eto jedino poseban koš za plastiku i papir, to bi se moglo uvest'.“ (S_4; 30-33)

Iz odgovora mještana može se zaključiti kako se razvoj turizma Ražanca dogodio u drugoj polovici dvadesetog stoljeća kada su pristizali prvi inozemni gosti sa zapada, ponajviše Nijemci. Velik broj mještana tada je započeo sa iznajmljivanjem svojih apartmana te su upravo apartmani glavna smještajna ponuda ovoga mjesta. Hotelijerstvo uopće ne postoji, ali postoje nadanja da će netko napokon uložiti u prethodno spomenuti oronuli hotel koji zbog kanalizacije nikada nije pušten u opticaj. S druge strane, pozitivno je to što se spriječilo ugrožavanje okoliša koje se u mnogim mjestima dogodilo. Lokalno stanovništvo i gosti dobro se brinu o okolišu, poneki čak odvajaju plastiku i papir. Kada je riječ o prometu i atmosferi, nema nikakvih srednjih ni velikih zagađenja unatoč većoj frekvenciji ljudi u srcu sezone jer ljudi jako malo voze aute, gotovo svi pješake do plaže radi blizine. Što se društvenih događanja tiče, svi mještani osim eksperta iz Turističke zajednice složni su da ih treba nadopuniti.

6.2. Utjecaj turizma na kvalitetu življenja u Ražancu

Turizam igra ključnu ulogu na živote mještana i njihovu kvalitetu. Niti jedan sugovornik nije istaknuo bilo koji negativni aspekt turizma u svome rodnom mjestu, dapače, istaknuli su samo pozitivne aspekte, a najveća od njih su financije. Dakle, mnogim mještanima podigao se životni standard upravo zahvaljujući turizmu, a mnogima je to postao i primaran izvor prihoda. Postavlja se pitanje kako je živjeti od turizma i je li to uopće moguće.

„Bavim se turizmom već petnaest godina i naravno da je moguće živjeti samo od njega. Ja tako živim sve ove godine, a živim, virujte mi, i bolje nego prosječno. Svoju dicu školujem od turizma. S tim da smatram da smo moja obitelj i ja sve to zaslužili, jer stvarno se naradi čovik, ali znaš kako je to... puno njih misli da je to laka lova. Bome nije, ubiješ se od rada, ali barem znaš za što se ubijaš.“ (S_2; 35-38)

„Može se naravno...kakvo je to pitanje (smijeh). Većina nas živi odlično zahvaljujući turizmu, hvala Bogu... zadovoljni smo, i mislim da je zadovoljstvo obostrano. Svak' od nas se trudi maksimalno i ono najvažnije, radi najbolje što zna. Nisam naprimjer nikad čuo da je bilo nekih problema s turistima, mirni su naši gosti.“ (S_4; 39-41)

Kada je riječ o popularizaciji imena Ražanac, ekspert ističe da je to odavno učinjeno, za tim ne postoji potreba, kao i da mnogi širom Lijepe Naše znaju gdje je Ražanac.

„Izrazito smo zadovoljni sa turizmom u našem mjestu, nemamo problem populariziranja mjesta kada je to već davno učinjeno od strane prvih gostiju (smijeh). Mislim da svi znaju gdje je Ražanac, i na vijestima bude naša famozna bura i njezini orkanski udari, a za čisto more daleko se čuje (zadovoljan osmijeh).“ (S_1; 44-47)

Neki od sugovornika su također istaknuli kako su se s određenim gostima s godinama prijatelji te zajedno večeraju i družu se kada dođu. Ta činjenica govori o dobroj mogućnosti integracije stranca u manjem mjestu, kao i učenju novih jezika domicilnog stanovništva. Jedan

sugovornik se čak odvažio upisati tečaj njemačkog jezika u gradu kako bi se bolje sporazumio sa svojim prijateljima i budućim i sadašnjim gostima.

„Upisa sam tečaj njemačkog u Zadru u ovim godinama i ne sramim se, ponosno to kažem. Nerviralo me što se ne mogu sporazumit kako treba sa ljudima koji su mi postali prijatelji. I tako malo po malo, doša sam do razine da možemo solidno pričat, više nije samo hallo i gut (smijeh).“ (S_2; 29-31)

Poneki sugovornici smatraju da turizam nije u nijednom smislu usklađen sa ostalim djelatnostima poput stočarstva i ribolova. S druge strane, neki smatraju kako je povezan sa ribolovom jer na rivi svakoga jutra gosti, kao i mještani, mogu kupiti tek ulovljene, svježe ribe po vrlo povoljnim cijenama. Ipak, slažu se da poljoprivreda i stočarstvo više i ne postoje. Jedan sugovornik posebno ističe dobru ponudu vlasnika kampa, na čijoj recepciji koja se nalazi tik iznad plaže možete kupiti domaće ulje, rakija i vino. Posljednjih godina vlada velika pomama turista upravo za tim vinom te ga kupuju u velikim količinama.

„Njihov kamp je prava zlatna koka. Tu turisti imaju sve, plaža im je ispod nosa, a na recepciji mogu kupit domaće ulje, rakiju i vino. I prodaje se ko' ludo.“ (S_3; 51-55)

Iz priloženih odgovora sugovornika može se zaključiti kako turizam isključivo pozitivno utječe na živote mještana, posebno u aspektu financija. Odgovori iznajmljivača i eksperata se poklapaju te ne navode niti jedan negativan utjecaj, dapače, ističu svoje zadovoljstvo. Nadalje, jedan sugovornik je također istaknuo dobrobit obiteljskog usklađivanja turizma s ostalim djelatnostima poput vinogradarstva i poljoprivrede. Mještani nisu isticali daljnju mogućnost povezivanja poljoprivrede, stočarstva i ribarstva s turizmom jer su te prijašnje djelatnosti od kojih se živjelo odavno pale u sjenu turizma, a pritom se Ražanac nalazi na veoma specifičnom burnom podneblju na kojem mnoge agrarne kulture ne uspijevaju kao drugdje.

6.3. Utjecaj turizma na prirodni okoliš Ražanca

U ovoj temi za cilj je bilo ispitati građane kako turizam utječe na prirodni okoliš njihova mjesta. Zanimljivo je kako su svi mještani istakli čistoću svoga mjesta, od vlastitih okućnica, parkinga, plaža i šume. Naime, na početku sela u borovoj šumi nalazi se još jedan, doduše manje poznat kamp. Njegova lokacija nije toliko primamljiva, jer se nalazi malo podalje od plaže. Međutim, najveći, a možda i jedini veliki problem je kanalizacija koja je mještanima obećana i koju čekaju već godinama. Sramota je, kažu, da jedno poznato turističko mjesto nema riješeno pitanje kanalizacije.

„Kanalizacija je veliki problem ovoga mjesta i možda jedan od razloga zašto strani ili domaći investitori ne žele ulagati. Prethodno sam spomenuo hotel i njegov ondašnji problem, zamislite da je sve iz septičkih jama išlo direktno u more. Ne bi mi sigurno imali ovaj turizam što ga imamo danas. Prvo treba riješiti kanalizaciju, pa će to zasigurno privući potencijalne investitore unatoč orkanskoj buri.“ (S_5; 62-67)

„Meni je recimo malo problem mojim gostima reć' da ne bacaju vlažne maramice u wc školjku al' moram što ću...nemamo kanalizaciju, zaštopalo bi mi se sve.“ (S_3; 53-56)

Sugovornik_2 je pak mišljenja kako čistoća mora nije na prijašnjoj razini upravo zbog prevelike frekvencije ljudi.

„Pa ja bi vam reka da more na plaži Puntica više nije čisto ka prije jednostavno zbog prevelikog broja ljudi. Osim turista, dolazi i puno domaćih ljudi iz Zadra i okolice, i neka ih, fala Bogu, predivna je ovo plaža za dicu pogotovo samo oću reć', nije to više ona uvala koja je bila prije 20, 30 godina koju pamtim.“ (S_2; 72-75)

Sugovornik_4 ističe kako turizam ne utječe nimalo negativno na okoliš, već su mještani ti koji isključivo brinu o sudbini svog prirodnog okoliša.

„Iskreno, mislim da smo općenito gori mi domaći ljudi od turista kada se radi o zagađivanju okoliša. Ja, kao ekološki osviještena osoba mrzim vidit' prazne omote od sladoleda koji lete pored dućana, a toga ima i puno puno prije sezone. Za sve smo sami krivi mi, nitko drugi. Svako mora prvo poći od sebe.“ (S_4; 77-81)

Svi sugovornici slažu se da turizam ne utječe negativno na Ražanac, već suprotno. Jedan sugovornik posebno ističe ljudsku nebrigu o okolišu općenito. Osim neriješenog problema kanalizacije nema većeg problema koji je zadesio ovo mjesto. Rastuća izgradnja novih smještanih objekata, apartmana i vila još uvijek ne utječe negativno na okoliš. Svaki novi objekt sagrađen je u skladu sa podnebljem, kuće su pažljivo projektirane kako bi bile okrenute od smjera iz kojeg puše bura, a krovovi su čvrsti i isključivo cigleni. Zaključujemo kako prirodni uvjeti uvelike utječu na okoliš koji čovjek stvara u skladu sa prirodom, a možda je baš bura spasila Ražanac od prevelike izgradnje.

6.4. Vizije i strategije budućeg održivog razvoja turizma u Ražancu

Intervjui su bili zaključeni s temom održivog razvoja turizma i vizijama za budućnost. Zanimalo me znaju li sugovornici što je to održivi razvoj te koji su planovi za budućnost takvog vida turizma u Ražancu. Kao najvažniju investiciju ponovno su istakli kanalizaciju, koja bi trebala doći kroz idućih par godina. Mnogi sugovornici istaknuli su kako su za termin održivi razvoj čuli putem televizije, a ekspert djelatnik Turističke zajednice ponosno je istaknuo kako je moguć daljnji turistički razvoj u skladu sa konceptom održivog razvoja Ražanca. Cilj je izgraditi kuće u skladu s okolišem na takvom podneblju, a ističe se čak i jedna samoodrživa.

„Naravno. Upravo na tome i radimo. Nove smještajne jedinice koje su u izgradnji u skladu su s održivim razvojem u smislu da je kuća, vila planski napravljena u skladu s prirodnim okolišem. Konkretno fasada je napravljena tako da ju bura ne bi oštetila, a ako ju bura ne ošteti, neće biti posljedica za okoliš. Na taj način zapravo direktno čuvamo okoliš. Isto tako, moram ponosno istaknuti kako smo jedno od rijetkih mjesta gdje se gradi jedna samoodrživa kuća. Investitor je izabrao pravo mjesto.“ (S_1; 93-96)

„Mislim da nam općenito fali kuća za odmor. Većinom su to apartmani, treba izgraditi više vila. Počeli su ljudi sve više ulagati i to mi je jako drago. I ja osobno kanim napraviti jednu. U mnogim selima su se one popularizirale, a u Ražancu još uvijek ne, ali recimo Nijemci su kupili mnogo kuća tu, oni su zaljubljeni u ovo mjesto. Svaku kuću na oglasu kupe oni, a ni cijena im ne predstavlja problem.“ (S_5; 100-103)

Na temelju odgovora sugovornika može se zaključiti da je Ražanac već zakoračio u fazu održivog razvoja; sugovornici su suglasni kako mjesto još uvijek nije dovoljno popularizirano za izgradnju kuća za odmor, a za tako skupu investiciju odvažit će se oni hrabri, jer su svjesni troškova izgradnje koja zbog vremenskih specifičnosti premašuje troškove gradnje i održavanja kuća u drugim mjestima. Općina i Turistička zajednica naveliko podupiru domicilno stanovništvo na ovaj korak povoljnom prodajom zemljišta i na taj ga način usmjeravaju ka održivom razvoju turizma.

7. Zaključak

Ovaj rad predstavio je istraživanje koje je provedeno u Ražancu, a zadaća istog bila je otkriti spoznaje o turizmu u Ražancu, njegov održivi razvoj te utjecaj na mještane i okoliš. Ražanački turizam mještani su u globalu opisali kao pozitivan, ali sa još uvijek nedovoljno iskorištenih potencijala. Turizam ima pozitivan učinak na Ražanac, ponajviše u financijskom smislu te mještani ističu više prednosti nego mana jer ih, prema njihovim tvrdnjama, gotovo da i nema. Kao najveći problem ističe se neriješeni dovod kanalizacije, nedovoljan broj hipermarketa obzirom na broj stranih gostiju u mjestu te nerazvrstavanje otpada od strane lokalnog stanovništva. Zbog specifičnog burnog podneblja na kojem ne uspijevaju mnogi plodovi i zbog gospodarske usmjerenosti bavljenja turizmom kroz godine Ražanac je stagnirao u smislu povezanosti gospodarstva i turizma. Turizam nekoć i danas uvelike se razlikuje, više je ugostiteljskih objekata i raznih ponuda, gradi se sve više kuća za odmor u usporedbi sa dosadašnjom prevlasti apartmanskog smještaja. Ražanac je opisan kao lijepo, mirno i idealno mjesto za obiteljski odmor, ali sa velikim rizikom u pogledu kupnje ili izgradnje kuća. Bura i posolica konstantno uništavaju fasade što rezultira otpadom stoga se ulažu naponi u očuvanju okoliša odnosno konceptu održivog razvoja u segmentu izgradnje novih kuća. Ovo istraživanje

pokazuje da tema održivog razvoja u Ražancu dosad nije bila istraživana stoga ovaj rad može poslužiti kao podloga za slična istraživanja u budućnosti uz veći broj uzoraka. Dobiveni podaci istraživanja mogu biti na korist daljnjem poboljšavanju održivog razvoja turizma u Ražancu i smanjenju negativnih učinaka turizma na okoliš i mještane, a sve u svrhu zadovoljenje ekonomskog, ekološkog i socijalnog aspekta održivosti. Ražanac pokazuje potencijal povećanja i proširivanja svoje turističke ponude čime bi se mogla ostvariti još veća ekonomska dobit lokalnog stanovništva i nastanak novih radnih mjesta koja bi značila ostanak i zapošljavanje mladih. Sugovornici, dakle mještani i eksperti, a svi zajedno iznajmljivači održivi razvoj turizma smatraju vrlo pozitivnim. Turizam u Ražancu iz godine u godinu doživljava sve veći razvitak i napredak, ali pravi vrhunac iskorištavanjem svih resursa i potencijala, smatraju sugovornici, još nije postignut. Ražanac dokazuje da je sposoban biti mirna, lijepa i poželjna turistička destinacija za istinski obiteljski odmor.

8. Prilozi

8.1. Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

Ime sugovornika/ce: _____

Istraživač/ica: _____

1. Pristajem sudjelovati u istraživanju. Obaviješten/a sam o pojedinostima istraživanja i o njima posjedujem odgovarajuće pisane informacije.
2. Ovlašćujem istraživača/icu da koristi podatke dobivene putem intervjua.
3. Potvrđujem da:
  - a) Razumijem da je moje sudjelovanje dobrovoljno i da se mogu povući u bilo koje vrijeme bez navođenja razloga i bez ikakvih posljedica.
  - b) Podaci intervjua bit će korišteni isključivo u svrhu ovog istraživanja.
  - c) Povjerljivost podataka zajamčena mi je prema etičkim pravilima znanstvenog rada.
  - d) Obaviješten/a sam da će intervjua biti sniman diktafonom i transkribiran.
  - e) Razumijem da nijedan dio razgovora koji će biti korišten za publikacije neće sadržavati podatke koji bi mogli ukazivati na moj identitet.
  - f) Razumijem da će podaci iz razgovora (transkripti i audio snimke) biti sigurno pohranjeni na primjeren način.

Potpis: _____

(Sugovornika/ca)

Potpis: _____

(Istraživač/ica)

Mjesto i datum: _____

8.2. Protokol

Opisati turizam u Ražancu nekad i sad

1. Opišite mi Ražanac i početke razvoja njegova turizma.
2. Usporedite mi turizam nekad i sad. Što se promijenilo?
3. Kakav je smještajni kapacitet Ražanca? Što nedostaje?
4. Što po Vašem mišljenju najviše privlači turiste u Ražanac?
5. Jesu li plaže održavane? Što im nedostaje?
6. Kakva je ponuda ljetnih sadržaja tijekom sezone?
7. Kakva je ugostiteljska ponuda?
8. Pruža li Ražanac dovoljnu ponudu turistima općenito?

Opisati utjecaj turizma na život mještana Ražanca

1. Koliki vam je stupanj zadovoljstva životom u Ražancu?
2. Koje su pogodnosti, a koje manjkavosti života u Ražancu?
3. Koliko dugo se bavite turizmom i kako se od njega živi?
4. Koliko ste zadovoljni ražanačkim turizmom? Što bi promijenili?
5. Kako turizam utječe na mještane Ražanca? Pozitivno ili negativno?
6. U kakvom je odnosu turizam s ostalim djelatnostima u Vašem mjestu (ribolov, poljoprivreda, stočarstvo...)?

Opisati promjene i okolišne posljedice kao produkt turizma koje utječu na kvalitetu življenja u Ražancu

1. Kako turizam utječe na okoliš u Ražancu? Ima li štete koja je posljedica zagađenja u smislu otpada, buke ili gužve?
2. S kojim se problemima susreću iznajmljivači, a da se tiču okoliša?
3. Što mislite, na koji način se može postići očuvanje okoliša uz turizam?
4. Kako radite na očuvanju i zaštiti okoliša?
5. Kako se uređuje mjesto pred sezonu?
6. Biste li bili spremni izdvojiti simboličnu svotu novca u zajednički proračun izdvojen za očuvanje okoliša?

Opisati ideje i buduće strategije imajući u vidu održivi razvoj turizma Ražanca

1. Znete li što je termin održivi razvoj?
2. Koji su Vam strateški planovi za budućnost održivog razvoja turizma u Ražancu?
3. Je li po Vašem mišljenju moguć daljnji turistički razvoj Ražanca u harmoniji sa održivim razvojem?
4. Kakva je nova gradnja turističkih objekata i kakav utjecaj ima na prirodni okoliš?
5. Što mislite na koji način je moguće privući mlade ljude u Ražanac?

9. Literatura

Afrić, Kristina (2002). „Ekološka svijest- pretpostavka rješavanja ekoloških problema“, *Ekonomski pregled*, 53 (5-6).

Bačić, Lucija, Kitić, Maja, Miljak, Toni (2012). „Ekoturizam kao poticaj razvoja poduzetništva u turizmu na primjeru Republike Hrvatske“, *Učenje za poduzetništvo*, 2 (2): 323.

Devine, Fiona (2005). „Kvalitativne metode“. U: David Marsh, Gerry Stoker (ur.) *Teorije i metode političke znanosti*. Prijevod. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Jadrešić Vlatko (1999). „Proturječja i negativne pojavnosti u turizmu“, *Tourism and hospitality management*, 5 (1-2).

Jadrešić, Vlatko i dr. (1985). *Turizam zadarskog kraja*. Zadar: „Narodni list“.

Kirn Andrej (2000). Održivi razvoj i environmentalističke vrijednosti. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja*, 9 (3): 149-154.

Korošec, Lorena, Smolčić Jurdana, Dora (2013). „Politika zaštite okoliša – integralni dio koncepcije održivog razvitka Europske unije“, *Ekonomski pregled*, 64 (6).

Kušen, Eduard (2001). „Turizam i prostor: klasifikacija turističkih atrakcija“, *Institut za turizam*, 1 (21).

Petrić, Mirko (2015). Bilješke s predavanja: KMI 6 – Intervju; fokusna grupa (neobjavljeni materijal).

Petrić, Mirko (2016/2017) Kvalitativne metode istraživanja. Sveučilište u Zadru. Odjel za sociologiju. Zadar. Ak. god. 2016/2017. [Nastavni materijal]

Segarić, Nensi (2014). *Baština kao temelj razvoja održivog turizma: iskustvo turističkih djelatnika u Starigradu-Paklenici*.

Sindik, Joško, Vidak, Nives (2015). „Pravci razvoja suvremenog turizma – pretpostavke za održivi turizam u Hrvatskoj“, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 9: 298.

Slavica, Anita, Trontel, Antonija (2010). „Biološka raznolikost i održivi razvoj“, *Hrvatski časopis za prehrambenu tehnologiju, biotehnologiju i nutricionizam*, 5 (1-2): 26.

Smolčić, Jurdana, Dora (2005). „Načela održivog razvoja turizma“, u: Vujić, Vidoje (ur.). *Održivi razvoj turizma-problemi i perspektive*, Opatija: Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija.

Španjol, Željko (1997). „Turizam i zaštita prirode i čovjekova okoliša“, *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 6 (1-2): 95.

Štifanić, Mirko (2002). „Nastanak i razvoj sociologije turizma“, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 11, 6 (62).

Štifanić, Mirko (2004). „Sociološki aspekti turizma“, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 14 (4-5): 811.

Vidučić, Vinko (2007). „Održivi razvoj otočnog turizma Republike Hrvatske“, *Naše more*, 54 (1-2): 42.